

Az árutőzsdék környékén

A hatvanas években még csupán a szakemberek érdeklődtek behatóan az árutőzsdék iránt, figyelték a jegyzések állandó mozgását. Manapság azonban az átlagpolgárhoz is egyre közelebb kerül a világpiac. Egyre többen változnak a belföldi árak is a világpiaci ármozgások miatt. Különösen fontossá vált az árupiacok tanulmányozása az 1973-74-es világpiaci árrobbanás után. 1973 őszéig képest például a nyersolaj ára mintegy nyolcszorosára nőtt. Az olajból élő — olajat felhasználó — iparágaknak hozzá kellett szokniuk az új helyzethez. A nyersolaj persze bizonyos szempontból rendhagyó példa. Más termékek ára nemigen nőtt ilyen mértékben, sőt a világpiaccon drágulások után áresések is meglehetősen gyakran megfigyelhetők.

A világpiaccon nem létezik holtbiztos szabály, az áralakulásoknak mégiscsak vannak bizonyos törvényszerűségei. A legelső szabály itt is a kereslet-kínálat viszonya. Megéafohlatlan igazság: ha egy áruból a fogyasztók többlet igényelnek, mint amennyi rendelkezésre áll, az ár (így vagy úgy) emelkedni fog. Közismertek például az amerikai autógyártás gondjai, készleteik nagyok, az eladások visszaestek. A General Motors és társai ilyen körülmények között nyilvánvalóan visszafogja termelését, következképpen az úgynevezett beszálítóval szemben is csökken az igénye. Ha kevesebb autó készül, kevesebb gumibroncsra is lesz szükség. A gumigyártók is kevesebb kaucsukot rendelnek. A végeredményt jól tükrözi a nyersgumi malaysiai tőzsdéi jegyzése, ami novemberben a mélypontra volt. (Egy évvel korábban még mintegy

15%-kal drágábban kelt el a nyersgumi.)

Az autóiipari konjunktúra természetesen nem csupán a nyersgumi áralakulására hat. Az autógyártás nagy fogyasztója még a kohászati és a vegyipari termékeknek is. Így ha kevesebb jármű fogy, csökken a kohók rendelése és a műanyagok iránti kereslet. Hasonló jelenség más ágazatnál is megfigyelhető. Sokat építkeznek? Nyilvánvalóan több alumínium és fa fog fogyni. Csökken az építkezések száma? Visszaesik a felhasználás.

A fentiekhez hasonló példakkal a legtöbb ipari nyersanyag világpiaci áralakulása elvileg megmagyarázható. Ezeknek a termékeknek a kínálata ugyanis merev, javuló konjunktúra és növekvő igény esetén sem fog emelkedni. Egy új rézbányát nyitni, alumíniumkohót létesíteni éveket vesz ugyanis igénybe. Ha gyorsul a gazdasági növekedés üteme, az ipari nyersanyagok ára általában emelkedik. Lassulás, stagnálás vagy visszaesés idején viszont elvileg árcsökkenés figyelhető meg.

Ez lenne tehát az „általános szabály”. Vannak viszont — mint minden szabály alól — kivételek. Megtörtént ugyanis — például 1979-80-ban —, hogy lanyha konjunktúra mellett a réz ára szépen emelkedett, pedig stagnálnia kellett volna. Kiderült, hogy bár akik a rezet ipari felhasználásra vették, kevesebbet igényeltek, a spekuláció viszont „felfedezte magának” a londoni rézpiacot. Az ő vásárlásai pedig alkalmasak voltak arra, hogy a réz árát felhajtásák. A spekulánsok — az árutőzsdén ez alatt a fogalom alatt nem valami szélhámost vagy feketézót,

hanem alaposan felkészült üzletembert kell érteni — ugyanis tőkéjüket abban a reményben fektették a rézbe, hogy pénzük értéke így maradandóbb lesz, mint például a takarékbetét-könyvben. Igazuk lett! Az áremelkedés mértéke meghaladta a kamatot. Azóta azonban a kamatok — különösen a dolláré — alaposan megnöttek. Ma már megint kifizetőbb a tőkét a pénzpiacra befektetni, mint az árupiacra vásárlásra felhasználni. 1981-ben a spekuláció távol is tartotta magát az árupiacoktól. Mivel pedig a fejlett tőkés országokban a gazdaság stagnált, az ipari nyersanyagok ára a legtöbb esetben törvényszerűen mérséklődött. A világpiaci áralakulást mérő Moody-index például tavaly decemberben 19 százalékkal mutatott alacsonyabb szintet, mint egy évvel korábban.

Hatással van aztán a tőzsdékre a világpolitika is. Ha a nemzetközi helyzet éleződik, a stratégiailag fontos nyersanyagok (például réz, kobalt) ára azonnal megugrik. Befejeződött — 1980-ban megtörtént eset — az amerikai rézmunkások sztrájkja? A tőzsde az ellátás megjavulását várva azonnali és nagymértékű árcsökkenéssel reagált. Amikor pedig a feszültség nőtt Afrika rézvezetékében, a vásárlók félelme a szállítások megszakadásától, az általános drágulásban mutatkozott meg.

A világpiaci ármozgások megfigyelésére általában három különböző index használatos. (Így természetes, hogy ugyanarra az időszakra a három mutató más és más értéket ad.) A már említett Moody-index a világpiaci áralakulást dollárban méri, az ugyan-

csak neves Reuter-mutató viszont fontban. További különbség — bár a gyakorlatban ez nem jelentős — hogy a Moody az USA-tőzsdéket, míg a Reuter a londoni piacokat figyeli. A HWWA-index (a hamburgi világgazdasági kutatóintézet számítja) ugyan szintén dollárban mér, de az energiahordozók áralakulását nem tartalmazza. Ráadásul a bázisa, a „0-pontja” mindhárom mutatónak más. Így nem meglepő, hogy adott esetben jelentős különbségek is lehetnek közöttük. Az egyik legfőbb oka ennek, a font/dollár árfolyam változása. Míg a Moody szerint 1980 vége és 1981 decembere között a világpiaci árak 19%-kal csökkentek, addig a Reuter szerint mindössze 6%-os volt a mérséklődés. A HWWA-index ez alkalommal — mivel az energiahordozók árai tavaly nem változtak lényegesen — a Moodyhoz hasonló, 20 százalékos csökkenést mutat.

Az ásványi nyersanyagoknál az áralakulást döntően a kereslet határozza meg, a mezőgazdasági termékekénél ez éppen fordítva áll. Itt ugyanis a kereslet többé-kevésbé állandó. Például a kenyérfogyasztás aligha változik évről évre számottevő mértékben, a kínálat viszont a termés függvényében évenként jelentősen változhat. Egy év alatt például a búzaárak azért csökkentek mintegy 20

A Time „jósnője” csupa kedvező változást „igér” 1982-re. A felső sor a gazdasági növekedés, a középső az infláció, az alsó pedig a munkanélküliség alakulását mutatja (balról jobbra) Angliában, az NSZK-ban, Franciaországban, Olaszországban és az USA-ban. Vajon ez a jóslat mennyire válik be?

százalékkal, mivel a jó amerikai termés miatt emelkedett a kínálat. A mezőgazdasági termékekénél azonban nem csupán a tényleges betakarítás, hanem a terméskilátások is befolyásolják az árakat. Az USA mezőgazdasági minisztériuma például a műholdak segítségével havonta ad ki becslést a világ várható búzaterméséről. Ha a prognózis jobb, mint az előző havi, az árak esnek. Ha rosszabb, nyilvánvalóan emelkedik.

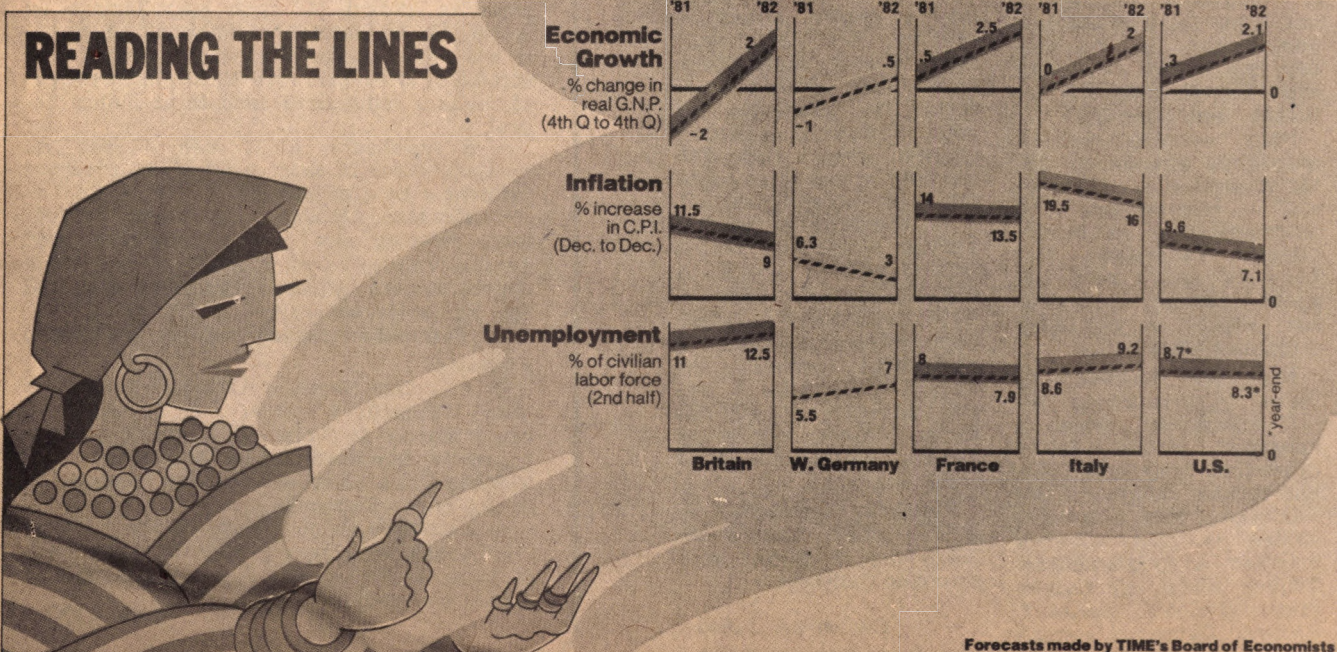
A mezőgazdasági termékek tőzsdéi árait szezonális tényezők is befolyásolják. Maradva a búzánál: az új termés betakarítása után bőségesen kerül a piacra árú, az árak tehát esnek, januártól kezdve viszont már fokozatosan emelkednek.

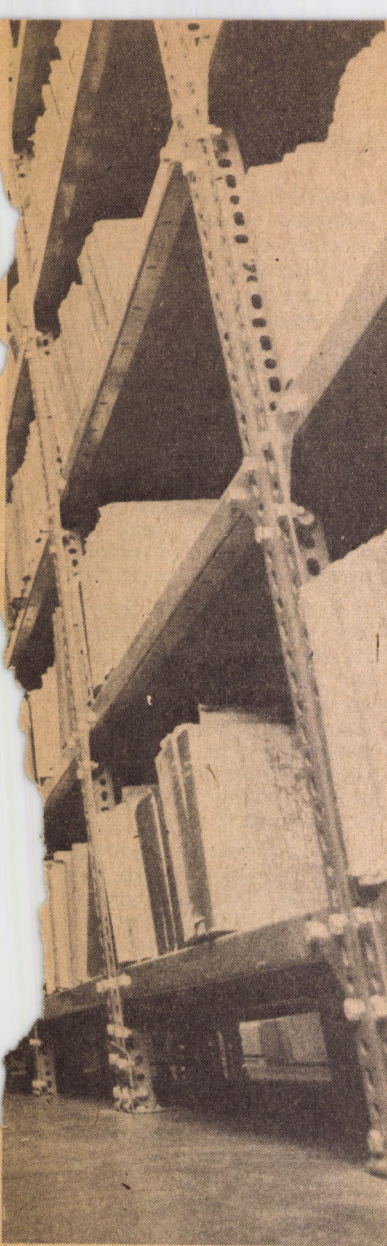
A világpiac szakértői kellő figyelmet szentelnek az egyes termékek természetét befolyásoló természeti tényezőknek is. Nyár elején például a kávépiac figyelmé Brazilia felé fordul, egy hirtelen fagy ugyanis jelentősen csökkentheti a termést. Ilyenkor még az ellenőrizhetetlen kárbecslések hatására is jelentősen emelkedhet időlegesen a kávé jegyzése. Braziliának mint exportőrnek az érdeke éppen az, hogy az esetleges fagykárt eltülozza.

A mezőgazdasági termékek közül az elmúlt években a legnagyobb ármozgás a cukorpiacra volt megfigyelhető. 1980 elején 1 tonna cukor ára közelítette meg az 1000 dollárt, mostanában viszont ugyanezt mintegy 300 dollárért is meg lehet kapni. Az elemzések szerint az 1979-80-as „cukorárrobbanást” a kedvezőtlen terméseredmények mellett nem kis részben a spekulációs kereslet eredményezte. Az elmúlt két szezonban viszont sok cukoradat és cukorrépat takarítottak be és így az ár, ahogy felment, ugyanolyan meredeken esett is vissza.

A világpiaci árak 1980 tavasza óta általában esnek vagy jobb esetben stagnálnak. A megfigyelők szerint javulásra csak abban az esetben van mód, ha a fejlett tőkés országokban a gazdasági tevékenység megélnkül. Korábban a prognózisok a fellendülés kezdetét 1981 második felére tették, ma már a gyorsulást csak egy évvel később tartják valószínűnek. Kiderült ugyanis, hogy a recesszió az Egyesült Államokban súlyosabb a kormány által vártnál. Ha a növekedés megindul, úgy minden bizonnyal ez az árutőzsdéken is áremelkedést vált ki. Jelenleg ugyanis, a mostani árak mellett, jó néhány terméket csak veszteséggel tudnak tudniak kitermelni. És ez sem tartható fenn sokáig.

Gonda György—
Szentgáli Péter

„Egy új vagy régebbi polgár se merészelje szükségében lótvá-futva, koldismódra, a kéregetés hajójára ülvé, akár a városiakat, akár a városon kívülieket alamizsna adására kényszeríteni, ösztönözni és kérni.”

A vétkezőket súlyosan büntették. Ám a törvények szigorja enyhült az idők folyamán. A XIX. század elején már voltak olyan „közönséges” törvények is, melyek a tanulást vagy Tudományt tárgyazzák”. Rendelkezést hoztak a „deákok öltözeteiről” s különös részletességgel szabályozták a pedagógusok és az iskola más személyeinek munkáját.

Nem volt szabad: „A kávé, ser, bor, pálinkamérő házakba járni, tivornyázás végett bárhol összejönni, lakóhelyről estve 9 órán túl kin maradni, színházban, nyilvános tánchelyeken az igazgatótól nyert engedelem nélkül megjelenni...”

Oskolatanítás tudománya

A tanítás nyelve kezdetül fogva a latin volt. A tanítás sikerét három tényezőtől tették függővé: a latin beszédétől, az írásbeli gyakorlatoktól és az emlékezéstől. Amikor a diákok tanulmányaikat befejezték, latinul vettek búcsút az iskolától, aki elmulasztotta, az nem kapott végbizonyítványt. A számtant szerdán és szombaton délután gyakorolták. A hatosztályos iskolában többek között meg kellett ismereni a Kis és Nagy Kátét, Osterwald Szent Históriaját, az imádságokat, zsolnárokat, könyörgéseket és a teljes Szent Írást, természetesen az írást és számtant, a német nyelvet, Hübner Históriaját, Magyarország és a világ (Európa) földrajzát, a levelezést, a magyar és az egyetemes történelmet, a nyelvtant és a teológia alapjait. A professor tanította a felsős diákokat, a nagyobb diákok (a tógátusok) a kisebbeket. 1808-ban már két rendes professzor volt az iskolának.

Nagykőrösön lényegében a debreceni kollégium mintájára folyt az oktatás, pontosabban: a diákokat úgy készítették fel, hogy azok Debrecenben folytathassák tanulmányukat.

Nagy esemény volt a nagykőrösi gimnázium életében, amikor az „előjáróság” megszervezte a „mennység-tani és természet-tani Tanszéket”. Néhány év múlva még nagyobb esemény a „tanítókat képző és gazdasági tanintézet” felállítása.

Egy korai kiadvány az iskola „gyűjteményes tárai” között első helyen a könyvtári említéssel. Szinte hihetetlen, hogy már 1637-től tudatos könyvgyűjtést folytattak. Már a kezdeti időkben is szép könyvek kerültek a gyűjteménybe. Többek között egy nagyon díszes graduálé, melyet I. Rákóczi Györgytől kaptak ajándékba. 1712-ben jegy-

zékbe foglalták a könyveket. A múlt században olyan sok könyvet kaptak ajándékba, hogy nem győzték a köteteket elvégeztetni. 1857-ben 4760 könyvük volt, egy évvel később már 6520, 1884-ben pedig 16 295 kötet. (A második világháború idejére az állomány 40 ezer kötetre emelkedett, ma viszont csak ennek fele van meg.)

Az iskola gyűjteményei között említették még a természettárt, a természetrajz-, rajz- és tornaszertárt, az érem- és régiséggyűjteményt és a meteorológiai észlelőt.

Akadémikusok a tanári karban

Nem tudni miért, de a nagykőrösi gimnáziumról 1896-tól 1946-ig nincs adat. Csak 1968-ban jelent meg újra iskolai évkönyv, amely 1947-től mondja el a gimnázium életét, eseményeit.

A nagykőrösi gimnáziumot 1947-ben államosították, melynek eredményeként Nagykőrösön is megindult a Dolgozók Gimnáziuma előkészítő tanfolyama. Tíz év múlva már az iskola megalapításának 400. évfordulóját ünnepelték nagy ceremóniával. A legnagyobb esemény kétségkívül az Arany János emlékszoza (emlékmúzeum) felavatása volt. 1925-ben alakult meg a városban az Arany János Társaság, melynek tagjai gyűjtötték össze az értékes relikviákat. A kiállított tárgyak között volt egy eredeti lópasszus is, amelyet „Arany János másodikjegyző” saját kezűleg állított ki 1847-ben, a Toldi megírásának idején. Nagyon sok tárgy Arany pedagógiai munkásságát méltatta. De látható volt Arany nagykőrösi írt első levele is, melyben a tanári állást még visszautasította. Láthattuk az Arany János által javított dolgozatokat, az egyiken ezzel a megjegyzéssel: „Ezerszer javítottam már”. A nagy költő sokkal több szeretettel javította tanítványainak verses próbálkozásait. Arany nagykőrösi éveinek idején a diákok önálló irodalmi hetilapot adtak ki, ebből is maradt néhány eredeti, kézzel írt példány. S hihető vagy sem, de tény, hogy Arany tanárkodása idején a tanári kar fele akadémiai tag volt. Láttuk a kiállított tárgyak között Izsó Vilmosnak, a kor híres szobrászának Arany-portróját, s a Nagykőrösön kiadott kötetek példányait. Ma is becses kézirati emlék a nagyidai cigányok kézírata, Arany tollrajzaival. A legbecsesőbbek azonban a nagykőrösi években írt balladáké, közöttük A walesi bárdoké. A kiállítás idején látható volt Arany János dolgozószobájának „másolata” is.

Emlékek, emlékek, régiek és újak, melyek néhány éve a városi múzeumban láthatók.

Korompay János
Fotó: Horváth Péter

Schönberg és Hába nyomában

Mészáros Mihály zenei pályafutása — elmondása szerint — négyéves korában kezdődött.

— Nagybátyám egy Népfrent zenekarban harmonikázott, én meg mellette dobolhattam. Anyai nagyanyám olasz származású volt, állítólag nagyon szépen orgonált, meg zongorázott. A zongoránál kötöttem ki végül én is.

— *Ha rólad esik szó, mindenki a hekedekafónia zenei elméletet emlegeti. Mi az tulajdonképpen?*

— Schönberg elméletét szeretném továbbfejleszteni. Tulajdonképpen az ún. Hába rendszer és a Schönberg rendszer közötti megoldást keresem. Hába cseh zeneszerző volt, a kilencszázharmincas években dolgozott ki rendszerét: a negyedhangos zenei hangrendszert. Schönbergé pedig a dodekafónia, a tizenkétfokúság. A negyedfokúság elméletét ugyan kidolgozta Hába, de a gyakorlati megvalósítása teljes csődöt mondott, olyan kicsik a hangközök, hogy a hangok megkülönböztetésére és szétválasztására a jelenlegi hallásunk és információbefogadásunk nem képes.

— *Miben látod akkor a hekedekafónia (negyed- és háromnegyedhangos hangrendszer) megvalósításának lehetőségét?*

— Hába és Schönberg külön utakat járt be. Schönberg utat nyitott az avantgarde zenei irányzatoknak, és az elektronikus zene továbbfejlesztésének. Az én elképzelésem szerint ez nem a megfelelő irányba vitte tovább a schönbergi hagyományokat.

— *A két zeneszerző egymástól függetlenül utat járt be, te mégis mindkettő munkáját felhasználod.*

— Felhasználom, de a célom egy új, stabil rendszer kidolgozása, mert az avantgarde irányzatok gyors fejlődése nem hozott még létre olyan elméleti stabilitást, mint amilyen például a klasszicizmusra jellemző!

— *Ezek szerint a mai zenének nincs stabil elméleti rendszere?*

— Nincs! Effektusok és hangszínek keresésével kísérleteznek, ami elsősorban az elektronikus zenét helyezi előtérbe. A hangszeres zene, az emberi élő zene nagy lemaradást mutat. Én legfontosabb feladatnak az emberi élő zene továbbfejlesztését tartom. Mert szerintem az emberi érzések kifejezésére igazán csak a hangszeres zene és az ember képes!

— *E munkádon kívül mennyi idő jut komponálásra, és saját műveidben érvényre juttatod-e az elméletedet?*

— Mindkét kérdésre „igyekszem” a válasz. Jelenleg egy operán dolgozom. Ben Jonson Volpone című komédiáját szeretném operaszínpadra állítani! Befejezés előtt áll egy cigányrekviemem is.

— *Mostanában milyen műveid hallhatta a közönség?*

— A kubai Santiago Orfeum felkérésére írtam kórusművet, melyet múlt év októberében mutattak be Kubában. A másik említésre méltó kórusbemutatóm Manilában volt, a Santa Clara kórus előadásában hangzott el. A mű címe: Pastorale.

— *Hallottam, hogy könyvet is írsz! Miről?*

— A báb és a zene strukturális kapcsolata izgat, illetve a zene funkcionális szerepe a bábművészetben.

Farkas Pál

Az árutőzsdék környékén

A hatvanas években még csupán a szakemberek érdeklődtek behatóan az árutőzsdék iránt, figyelték a jegyzések állandó mozgását. Manapság azonban az átlagpolgárhoz is egyre közelebb kerül a világpiac. Egyre többet változnak a belföldi árak is a világpiaci ármozgások miatt. Különösen fontossá vált az árupiacok tanulmányozása az 1973-74-es világpiaci árrobbanás után. 1973 őszéig képest például a nyersolaj ára mintegy nyolcszorosára nőtt. Az olajból élő — olajat felhasználó — iparágaknak hozzá kellett szokniuk az új helyzethez. A nyersolaj persze bizonyos szempontból rendhagyó példa. Más termékek ára nemigen nőtt ilyen mértékben, sőt a világpiac drágulásai után áresések is meglehetősen gyakran megfigyelhetők.

A világpiacra nem létezik holtbiztos szabály, az áralakulásoknak mégiscsak vannak bizonyos törvényszerűségei. A legelső szabály itt is a kereslet-kínálat viszonya. Megcáfolhatatlan igazság: ha egy áruból a fogyasztók többet igényelnek, mint amennyi rendelkezésre áll, az ár (így vagy úgy) emelkedni fog. Közismertek például az amerikai autógyártás gondjai, készleteik nagysága, az eladások visszaestek. A General Motors és társai ilyen körülmények között nyilvánvalóan visszafogja termelését, következésképpen az úgynevezett beszálítóval szemben is csökken az igénye. Ha kevesebb autót készül, kevesebb gumibroncsra is lesz szükség. A gumigyártók is kevesebb kacsukot rendelnek. A végeredményt jól tükrözi a nyersgumi malaysiai tőzsdéi jegyzése, ami novemberben a mélyponton volt. (Egy évvel korábban még mintegy

15%-kal drágábban kelt el a nyersgumi.)

Az autóiipari konjunktúra természetesen nem csupán a nyersgumi áralakulására hat. Az autógyártás nagy fogyasztója még a kohászati és a vegyipari termékeknek is. Így ha kevesebb jármű fog, csökken a kohók rendelése és a műanyagok iránti kereslet. Hasonló jelenség más ágazatnál is megfigyelhető. Sokat építkeznek? Nyilvánvalóan több alumínium és fa fog fogyni. Csökken az építkezések száma? Visszaesik a felhasználás.

A fentiekhez hasonló példákkal a legtöbb ipari nyersanyag világpiaci áralakulása elvileg megmagyarázható. Ezeknek a termékeknek a kínálata ugyanis merev, javuló konjunktúra és növekvő igény esetén sem fog emelkedni. Egy új rézbányát nyitni, alumíniumkohót létesíteni éveket vesz ugyanis igénybe. Ha gyorsul a gazdasági növekedés üteme, az ipari nyersanyagok ára általában emelkedik. Lassulás, stagnálás vagy visszaesés idején viszont elvileg árcsökkenés figyelhető meg.

Ez lenne tehát az „általános szabály”. Vannak viszont — mint minden szabály alól — kivételek. Megtörtént ugyanis — például 1979-80-ban —, hogy lanya konjunktúra mellett a réz ára szépen emelkedett, pedig stagnálnia kellett volna. Kiderült, hogy bár akik a rezet ipari felhasználásra vették, kevesebbet igényeltek, a spekuláció viszont „felfedezte magának” a londoni rézpiacot. Az ő vásárlásai pedig alkalmasak voltak arra, hogy a réz árát felhajtják. A spekulánsok — az árutőzsdén ez alatt a fogalom alatt nem valami szélhámost vagy feketézőt,

hanem alaposan felkészült üzletembert kell érteni — ugyanis tőkájukat abban a reményben fektették a részbe, hogy pénzüik értéke így maradandóbb lesz, mint például takarékbetét-könyvben. Igazuk lett! Az áremelkedés mértéke meghaladta a kamatot. Azóta azonban a kamatok — különösen a dollár — alaposan megnöttek. Ma már megint kifizetődőbb a tőkét a pénzpiacra befektetni, mint az árupiacra vásárlásra felhasználni. 1981-ben a spekuláció távol is tartotta magát az árupiacoktól. Mivel pedig a fejlett tőkés országokban a gazdaság stagnált, az ipari nyersanyagok ára a legtöbb esetben törvényszerűen mérséklődött. A világpiaci áralakulást mérő Moody-index például tavaly decemberben 19 százalékkal mutatott alacsonyabb szintet, mint egy évvel korábban.

Hatással van aztán a tőzsdékre a világpolitika is. Ha a nemzetközi helyzet éleződik, a stratégiailag fontos nyersanyagok (például réz, kobalt) ára azonnal megugrik. Befejeződött — 1980-ban megtörtént eset — az amerikai részvényspekuláció sztrájkja? A tőzsde az ellátás megjavulását várva azonnali és nagymértékű árcsökkenéssel reagált. Amikor pedig a feszültség nőtt Afrika részvezetésében, a vásárlók féltelme a szállítások megszakadásától, az általános drágulásban mutatkozott meg.

A világpiaci ármozgások megfigyelésére általában három különböző index használatos. (Így természetesen, hogy ugyanarra az időszakra a három mutató más és más értéket ad.) A már említett Moody-index a világpiaci áralakulást dollárban méri, az ugyan-

csak neves Reuter-mutató viszont fontban. További különbség — bár a gyakorlatban ez nem jelentős — hogy a Moody az USA-tőzsdéket, míg a Reuter a londoni piacokat figyeli. A HWWA-index (a hamburgi világgazdasági kutatóintézet számítja) ugyan szintén dollárban mér, de az energiahordozók áralakulását nem tartalmazza. Ráadásul a bázisa, a „0-pontja” mindhárom mutatónak más. Így nem meglepő, hogy adott esetben jelentős különbségek is lehetnek közöttük. Az egyik legfőbb oka ennek, a font/dollár árfolyam változása. Míg a Moody szerint 1980 vége és 1981 decembere között a világpiaci árak 19%-kal csökkentek, addig a Reuter szerint mindössze 6%-os volt a mérséklődés. A HWWA-index ez alkalommal — mivel az energiahordozók árai tavaly nem változtak lényegesen — a Moodyhoz hasonló, 20 százalékos csökkenést mutat.

Az ásványi nyersanyagoknál az áralakulást döntően a kereslet határozza meg, a mezőgazdasági termékekéknél ez éppen fordítva áll. Itt ugyanis a kereslet többé-kevésbé állandó. Például a kenyérfogyasztás aligha változik évről évre számottevő mértékben, a kínálat viszont a termés függvényében évenként jelentősen változhat. Egy év alatt például a búzáárak azért csökkentek mintegy 20

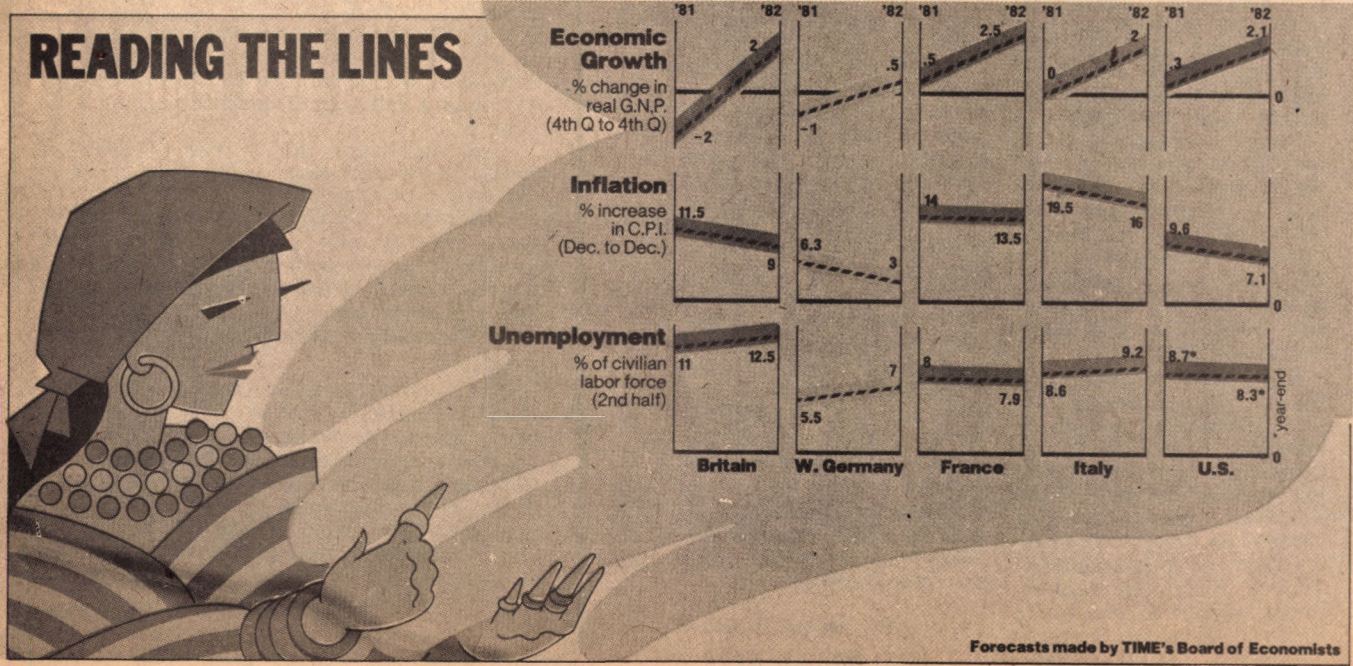
százalékkal, mivel a jó amerikai termés miatt emelkedett a kínálat. A mezőgazdasági termékekénél azonban nem csupán a tényleges betakarítás, hanem a terméskilátások is befolyásolják az árakat. Az USA mezőgazdasági minisztériuma például a műholdak segítségével havonta ad ki becslést a világ várható búzaterméséről. Ha a prognózis jobb, mint az előző havi, az árak esnek. Ha rosszabb, nyilvánvalóan emelkedik.

A mezőgazdasági termékek tőzsdéi árait szezonális tényezők is befolyásolják. Maradva a búzánál: az új termés betakarítása után bőségesen kerül a piacra áru, az árak tehát esnek, januártól kezdve viszont már fokozatosan emelkednek.

A világpiaci szakértői kellő figyelmet szentelnek az egyes termékek természetét befolyásoló természeti tényezőknek is. Nyár elején például a kávépiac figyelme Brazília felé fordul, egy hírtelen fagy ugyanis jelentősen csökkentheti a termést. Ilyenkor még az ellenőrizhetetlen kárbecslések hatására is jelentősen emelkedhet időlegesen a kávé jegyzése. Brazíliaé mint exportőrnek az érdeke éppen az, hogy az esetleges fagykárt eltűlozza.

A mezőgazdasági termékek közül az elmúlt években a legnagyobb ármozgás a cukorpiacra volt megfigyelhető. 1980 elején 1 tonna cukor ára közelítette meg az 1000 dollárt, mostanában viszont ugyanezt mintegy 300 dollárért is meg lehet kapni. Az elemzések szerint az 1979-80-as „cukorárrobbanást” a kedvezőtlen terméseredmények mellett nem kis részben a spekulációs kereslet eredményezte. Az elmúlt két szezonban viszont sok cukornádat és cukorrépat takarítottak be és így az ár, ahogy felment, ugyanolyan meredeken esett is vissza.

A világpiaci árak 1980 tavasza óta általában esnek vagy jobb esetben stagnálnak. A megfigyelők szerint javulásra csak abban az esetben van mód, ha a fejlett tőkés országokban a gazdasági tevékenység megélenkül. Korábban a prognózisok a fellendülés kezdetét 1981 második felére tették, ma már a gyorsulást csak egy évvel később tartják valószínűnek. Kiderült ugyanis, hogy a recesszió az Egyesült Államokban súlyosabb a kormány által vártnál. Ha a növekedés megindul, úgy minden bizonnyal ez az árutőzsdéken is áremelkedést vált ki. Jelenleg ugyanis, a mostani árak mellett, jó néhány terméket csak veszteséggel tudnak tudniak kitermelni. És ez sem tartható fenn sokáig.

Gonda György — Szentgáli Péter